

засадами законодавчого процесу, закріпленими в Конституції та інших законах, норм регламенту, зумовлені не належним рівнем правосвідомості та іншими чинниками. Зокрема це: невідповідність законопроектів високому рівню законодавчої техніки; не виправдано скорочення кола суб'єктів права законодавчої ініціативи; число недосконалих і не потрібних проектів законів, порушення правил прийняття законопроектів безпосередньо процедурних, так і етичних народними депутатами, невідповідність первинного проекту тому, що надають комітети; недосконала практика «оприлюднення» закону.

Саме ці проблеми зумовлюють такі незручності та казуси, що зараз існують в нашому законодавстві, поступова реформація та оптимізація законодавчої бази, в якій будуть брати участь парламентарії з невисоким рівнем правової свідомості. Якщо їх воля буде співпадати з волею народу, то тільки таке змістове наповнення законів може ефективно втілюватись в життя.

Влада не може існувати окремо від народу, вони взаємозалежні і тільки в тандемі можуть досягнути успіху. Саме на суспільство повинна опиратись влада, щоб здобути авторитет, тоді і право буде сильним та дієвим. Та коли влада погано виконує свої функції виникають правопорушення. Демократизація товариства, будівництво правової держави потребують нових підходів у формуванні правового поля держави. А формування нових підходів, у свою чергу, потребує особливо зваженого підходу до осмислення теоретичних основ права.

Навряд найближчим часом судовий прецедент основоположним джерелом права нашої правової сім'ї, враховуючи наш менталітет та рівень правосвідомості існує висока ймовірність суддівського свавілля. Теоретично перспектива становлення судового прецеденту як джерела права України є доволі привабливою.

РЕФЕРЕНДУМ І ЙОГО СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ

студент 2-го курсу юридичного факультету навчально-наукового інституту права та психології НА ВС

Борозенець Яна Анатоліївна

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри загальноправових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НА ВС **Пустовіт Ж.М.**

Стаття 5 Конституції України визначає, що народ є єдиним джерелом влади в Україні. Практика виробила різні форми здійснення безпосереднього народовладдя (прямої демократії).

Проте найбільше визнання і поширення дістали вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування і особливо референдум.

Актуальність наукової роботи обумовлена тим, що сьогодні референдуми стали важливим інститутом безпосередньої демократії. За допомогою референдумів вирішуються найважливіші проблеми в нашій країні.

Метою даної роботи є розкриття поняття референдуму, його видів та соціальної функції.

Завдання даної роботи: визначити поняття референдуму; проаналізувати види референдумів; визначити коло питань, які виносяться на референдум; визначити особливості референдарного процесу.

Конституція України 1996 р. не дає чіткого визначення поняття «референдум», що призводить до неоднозначності тлумачення цього терміна в українських правових, державних та громадських структурах. Але стаття 1 Закону України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» визначає «Референдум – це спосіб прийняття громадянами України шляхом голосування законів України, інших рішень з важливих питань загальнодержавного і місцевого значення». Саме це визначення є загальноприйнятим.

З приводу визначення референдуму є кілька полярних точок зору. Професор Кравченко В. В. зазначає, що «Референдум – важлива форма безпосередньої демократії, що полягає в голосуванні виборців, шляхом якого приймаються рішення з будь-яких питань державного або самоврядного характеру, за винятком тих, котрі згідно з законом не можуть бути винесені на референдум». На думку Орленко В. І. : Референдум – це голосування всього населення держави чи певної його частини з метою вирішення найважливіших питань державного та суспільного життя.

Заслугує на увагу спроба формально-юридичного визначення терміна «референдум» В. А. Дорогіним. Вчений зазначав, що зміст референдуму «полягає в безпосередньому зверненні до виборців для вирішення законодавчого чи іншого питання. Сукупність норм, що регулюють безпосереднє звернення до виборців із законодавчих чи інших питань, становить державно-правовий інститут референдуму».

Заслугою В. А. Дорогіна є те, що він визначив референдум не як синонім всенародного опитування чи його різновид, а як самостійний інститут права та передбачив можливість проведення референдуму не тільки із законодавчих, а й з інших питань.

Що до всеукраїнського референдуму то, предмет волевиявлення народу на визначається конкретним питанням. Як правило,

предметами всеукраїнського референдуму є конституційні положення, законопроекти (закони) та інші найважливіші питання загальнодержавного значення.

Предмети всеукраїнського референдуму визначаються Конституцією України 1996 р. та Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми».

Науці конституційного права відомі декілька види референдумів.

Польський вчений О. Патшалек називає такі критерії класифікації референдумів:

- територіальний критерій сфери застосування референдумів;
- юридична сила результатів референдуму;
- необхідність прийняття конкретного правового рішення саме шляхом проведення референдуму;
- предмет референдуму.

Ці критерії покладені в основу класифікації референдумів у конституційному праві України. З урахуванням загальнотеоретичних досліджень критеріїв класифікації референдумів та положень законодавства про референдуми можна виділити такі критерії розмежування видів референдумів:

За територією їх проведення:

- всеукраїнський референдум;
- місцевий референдум;

За правового силою рішень:

- консультативний;
- імперативний референдум;

За підставами проведення:

- обов'язковий референдум;
- факультативний референдум;

За часом проведення:

- дозаконодавчі референдуми;
- післязаконодавчі референдуми;

За суб'єктами ініціювання:

- ініціативні;
- імперативні;

З погляду порядку проведення референдум можна розглядати як референтний процес, що складається з відносно самостійних процедур, які здійснюються в певній послідовності:

- призначення референдуму;
- підготовка й проведення референдуму;
- голосування й визначення підсумків референдуму;
- опублікування й введення в дію законів і інших рішень, прийнятих референдумом.

Всеукраїнський референдум призначається Верховною Радою України, місцеві референдуми - відповідними місцевими Радами народних депутатів.

Місцева Рада народних депутатів також призначає місцевий референдум на вимогу депутатів, які становлять не менш чим половину від загального складу Ради народних депутатів, або на вимогу, підписаному однією десятою частиною громадян України, які постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці й мають право брати участь у референдумі.

Всі стадії референдарного процесу підлегли загальним принципам безпосереднього народовладдя – принципах свободи, справедливості, рівності, гуманізму, демократизму, верховенства права, законності та ін.

Першою стадією проведення референдуму є його призначення. При цьому відзначимо, що розрізняють ініціативу проведення референдуму й ухвалення відповідного рішення про призначення референдуму. Законом детально врегульована процедура реалізації права вимоги проведення референдуму. Зокрема, громадяни України реалізують своє право на ініціативу всеукраїнського референдуму шляхом збору підписів, їх повинне бути не менш 3 мільйонів і підпису на проведення референдуму повинні бути зібрані не менш, ніж у двох третіх областей і не менш, ніж по 100 тисяч підписів у кожній області.

Збирання підписів організують і здійснюють ініціативні групи референдуму, які утворюються й діють у відповідності зі статтями 16, 17, 18 Закону України Про всеукраїнський і місцевий референдуми.

Після завершення збирання підписів ініціативна група в триденний строк становить підсумковий протокол, у якому вказується загальне число підписів, дата реєстрації ініціативної групи, дата закінчення збирання підписів.

Після підписання цього акту група всеукраїнського референдуму в тижневий строк передає підсумковий протокол, акт і вимогу про проведення референдуму в Центральну комісію із всеукраїнського референдуму (як відомо, її функції покладені на Центральну виборчу комісію по виборам народних депутатів України).

У тому випадку, якщо в певний Законом про всеукраїнський і місцевий референдуми строк під вимогою про проведення референдуму не зібрано достатньої кількості підписів громадян України, всеукраїнська або місцевий референдум не проводиться, про що приймається рішення відповідно Президією Верховної Ради України або головою місцевої Ради народних депутатів, у межах території якої пропонувалося провести референдум.

Після ухвалення рішення про призначення настає друга стадія референтного процесу - підготовка проведення референдуму.

На стадії підготовки референдуму відбувається широка кампанія по роз'ясненню населенню мети референдуму, утримуванию питань, які виносяться на нього, а також ознайомлення з порядком голосування. У відповідності зі статтею 8 Закону про референдум, громадянам, політичним партіям, громадським організаціям, масовим рухам, трудовим колективам надається право вільної агітації за прийняття закону або іншого рішення, що виноситься на референдум, а також проти закону або рішення.

Найбільш відповідальну частину референдуму становить голосування й визначення підсумків референдуму. Саме на цій стадії виявляється воля народу й відбувається схвалення закону або іншого рішення. Тому строге дотримання вимог процедури, всіх процесуальних гарантій здобуває тут особливе значення.

Для забезпечення повної волі вибору на референдумі Законом передбачена система певних заходів і правових гарантій по організації й проведенню голосування, які сприяють дотриманню таємниці голосування, недопущенню різних порушень законодавства.

Третя стадія референтного процесу завершується підведенням підсумків голосування на референдумі.

На підставі протоколів дільничних комісій з референдуму міська, районна в місті, селищна, сільська комісія з референдуму визначає: загальну кількість громадян, які мають право брати участь у референдумі, кількість громадян, які одержали бюлетені; кількість громадян, які взяли участь у голосуванні; кількість громадян, які голосували за схвалення поставленого на референдум проекту закону, рішення, і кількість громадян, які голосували проти його схвалення; кількість бюлетенів, визнаних недійсними.

Відповідна комісія з референдуму може визнати результати референдуму недійсними через допущені в ході голосування або під час підрахунку голосів порушення цього Закону.

Проект закону, рішення вважається прийнятим громадянами, якщо за нього була подана більшість голосів громадян із числа тих, хто взяв участь у референдумі.

Референдум визнається таким, що не відбувся, якщо в ньому взяло участь менше половини громадян, внесених у списки для голосування, а референдум з питань дострокового припинення повноважень Верховної Ради України й Президента України визнається таким, що не відбувся, якщо в ньому взяло участь менше двох третин від загальної кількості громадян, внесених у списки для голосування.

Закон, прийнятий референдумом не вимагає видання спеціального акту про введення його в дію. Датою прийняття закону або рішення вважається день проведення референдуму.

У першу чергу потрібно відзначити, що референдум є одним з інструментів реалізації права народного суверенітету й легітимізації владних рішень.

По-друге, референдум є способом формування суспільної думки.

По-третє, у демократичному суспільстві референдум може бути використаний народом як противага рішенням державних органів і органів місцевого самоврядування, які не задовольняють інтереси громадян.

Отже, визначення терміна «референдум» обов'язково повинно розкривати зміст форми безпосередньої демократії і визначати її кваліфікуючі формально-юридичні ознаки з урахуванням таких положень: по-перше, референдум є однією з пріоритетних форм безпосередньої демократії, яка дає змогу трансформувати волю народу в державну; по-друге, референдум є самостійним інститутом конституційного права України; по-третє, зміст референдуму визначається окремими положеннями Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів загальнодержавного та місцевого значення; по-четверте, потенційними учасниками референдуму є громадяни України, наділені правом голосу; по-п'яте, за формою проведення референдум є всенародним голосуванням; по-шосте, рішення референдуму носять імперативний характер, не вимагають санкціонування з боку будь-якого державного органу і є обов'язковими для виконання у випадку всеукраїнського референдуму на всій території України.

СТАТУС ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ОПОЗИЦІЇ

студент 2-го курсу юридичного факультету навчально-наукового інституту права та психології НА ВС

Дем'янюк Надія Михайлівна

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарних дисциплін факультету навчально-наукового інституту права та психології НА ВС **Цапко О.М**

Плюралізм політичної системи як наявність альтернативних суб'єктів політики, які здатні впливати на процес прийняття рішень, є однією з визначальних рис демократії. Будучи потенційним суб'єктом влади та виразником думки певної частини суспільства, що має право впливати на визначення політичного порядку денного,